

DISPUTATIO II.

DE OBJECTO, SEU SUBJECTO MATERIALI FIDEI.

Tria in objecto fidei distincta. — Non tracto quæstionem, quæ in qualibet scientia præmitti solet, de materia ejus, an sit; nam fidem esse suppono ex dictis in materia de gratia, et ex dicendis infra de necessitate fidei et de habitu ejus; præterquam quod ex testimoniis sacræ Scripturæ allatis, disputatione præcedenti, satis manifeste constat dari in nobis fidem intellectualem, supernaturalem et infusam. Præmissa igitur quæstione, an sit fides, incipimus quid sit investigare; et ideo initium sumimus ab objecto, quia ad illud tota virtus ordinatur. In hoc autem objecto tria distinguit Divus Thomas, secunda secundæ, quæstione prima, articulo primo, scilicet, objectum materiale, id est materiam circa quam versatur virtus, et objectum formale, id est ratio sub qua versatur, seu motivum propter quod fides credit. Tertium vocat Divus Thomas accidentale, et in solutionibus argumentorem explicat sub hoc membro includere omnia objecta creata, quæ secundario et quasi consequenter dicit pertinere ad fidem. Ego vero, omnia illa, quæ creduntur ex testimonio divino, comprehendendo sub objecto materiali fidei, ut in secunda sectione explicabo; et ideo aliter sumo illud tertium membrum; nam præter objectum materiale et formale, requiritur ad credendum sufficiens propositio doctrinæ fidei, juxta illud: *Quomodo audient sine prædicante?* nam quia nec Deus testificans, nec res testificatæ videntur, ideo necesse est, ut per auditum sufficienter proponantur, nam ideo dicitur esse fides ex auditu. Hæc ergo tria eodem ordine sunt a nobis explicanda, et incipimus a materiali objecto, tanquam a clariori. In quo ulterius distingui potest subjectum ab objecto; nam, licet hi termini frequentius confundantur, et in bono sensu indifferenter illis utamur, nunc autem, claritatis gratia, illos distinguimus cum Durando, in primo, quæstione quinta Prologi, et in tertio, distinctione vigesima quarta, quæstione prima; et Capreolo quæstione quarta Prologi, articulo secundo. Subjectum appellamus rem simplicem, seu incomplexam de qua aliquid creditur, quia est subjectum illius propositionis, quæ creditur; ipsa vero propositio complexa

et credita, vocatur objectum, quia est id quod fides immediate credit, et cui assentitur; utrumque ergo sigillatim explicandum est.

SECTIO I.

An Deus sub ratione Deitatis sit subjectum principale fidei?

1. *Prima assertio de fide.* — Omissis opinionibus quæ obiter postea attingentur, quia non sunt magni momenti, dicendum est primo Deum esse subjectum fidei Christianæ: hoc est per se notum, et de fide certum, quia fides nostra ad Deum tendit, et circa Deum versatur, et ideo una est de virtutibus Theologicis, prima ad Corinthios, cap. decimo tertio, et ideo, Marci undecimo, ait Christus: *Habete fidem Dei*; et Paulus, 1 ad Thessal. 1: *Fides quæ ad Deum est*, etc. Unde Cyrillus Hierosolymitanus, Catech. 5 *Illuminatorum*: *Fides* (inquit) *Deum speculatur, Deum intuetur*. Ratio vero est, quia de Deo multa credimus, scilicet, esse, et esse unum et Trinum, etc. Ergo est subjectum fidei, juxta explicationem datam.

2. *Secunda assertio certissima.* — Secundo, dicendum est Deum esse principale subjectum fidei, quod solet vocari subjectum attributionis alicujus virtutis, seu habitus; in hoc etiam conveniunt Theologi statim citandi, et est fere æque certum. Primo, ex modo loquendi Scripturæ, ad Hebr. 11: *Sine fide impossibile est placere Deo*; et subdit statim: *Quia accedentem ad Deum, oportet credere quia est*; proponit ergo Deum tanquam primum terminum in quem tendit fides, et ideo ad Ephes. quarto dicitur: *Unus Dominus, una fides*; et ad Coloss. secundo: *In acquisitionem mysterii Dei*, significans totam fidem tendere principaliter ad cognoscendum Deum, quod etiam habet ad Coloss. tertio, et ad Philipp. primo, et ideo dicit Christus, Joan. 14: *Creditis in Deum, et in me credite*, quia illud est primum, hoc consequens; unde Augustinus, 4 de Civit., cap. 20, inquit: *Fidei unum, et primum, ac maximum officium est, ut in unum credatur Deum*; et lib. 11, cap. 2, dicit finem totius fidei, et ipsius etiam Christi, esse ut ad Deum perveniatur. Et hæc est ratio assertionis, nam subjectum principale seu attributionis est ad quod omnia referuntur, quæ sub aliqua virtute seu habitu cadunt; sed omnia quæ per fidem revelantur, eo tendunt ut melius cognoscatur et honoretur Deus;

ergo. Item in vita beata Deus est primum objectum; ergo etiam in fide, quia visio fidei succedit; unde, Joan. 17, ait Christus: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, et quem misisti Jesum Christum*, quod tam de patria quam de via Patres intelligunt. Tandem lumen fidei est quædam supernaturalis participatio divini luminis; sed Deus ipse est primum objectum divini luminis per essentiam, et creati luminis gloriæ; ergo etiam luminis fidei. Quæri autem potest an hoc sit ex intrinseca natura talis qualitatis, vel ex ordinatione divina; hoc tamen paulo inferior melius exponetur.

3. *Contra proximam assertionem sentit Durandus.* — *Ejus fundamentum improbat dupliciter.* — Contra hanc vero assertionem sentit Durandus, quæst. 5 Prolog., dicens actum meritorium esse principale objectum Theologiæ; explicuerat autem per Theologiam intelligere fidem. Fundatur, quia omnia quæ in Scriptura traduntur, ordinantur ad meritum gloriæ in hac vita obtinendum. Sed est improbabilis opinio, in qua ipse non perstitit, nam in 3, distinct. 24, quæst. 1, num. 7, docet conclusionem nostram; et argumentum ejus nullius est momenti, et probat contrarium, quia meritum ipsum ordinatur ad gloriam, et gloria creata ad Deum ipsum. Alia etiam de causa, cavenda est hæc sententia Durandi, scilicet, quia affinitatem quamdam habet cum sententia Chemnitii, et hæreticorum hujus temporis, qui dicunt principale objectum fidei esse promissionem Dei de nostra justitia, et remissione peccatorum per Christum, qui maxime errant dum loquuntur de hac promissione, ut absoluta, et unicuique credenti in particulari facta, quod falsum est, et hæreticum, ut docet Tridentinum, et dixi late in materia de Gratia, lib. 8, a cap. 15. Verumtamen, etiamsi sit sermo de promissione generali, et sub conditione debita, quæ revera est unum ex credendis, non potest tamen dici primum subjectum materiale; nam hæc ipsa promissio ad Deum ordinatur, et ita pertinet ad secundaria credibilia.

4. *Contra eandem assertionem objectio ex Tridentino.* — *Responsio.* — Sed objici possunt quædam verba Concilii Tridentini, sess. 6, cap. 6, ubi, explicans quid sit necessarium credere ad justificationem, ait: *Et imprimis Deum per gratiam suam remittere peccata propter Christum*; ergo hoc ponit tanquam primum subjectum fidei justificantis. Res-

pondetur tamen facile, prius præmittere Concilium illa verba: *Disponuntur autem ad justitiam dum excitati divina gratia, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes quæ revelata sunt*; primum ergo motum ponit in Deum tanquam primum objectum; in aliis autem subjunctis verbis declarat quomodo applicanda sit illa fides ad pœnitentiam concipiendam cum debita fiducia, ad quod imprimis juvat consideratio Dei per fidem, ut remittentis peccata, in quo etiam non excluditur quin Deus ipse sit primum objectum circa quod versatur illa fides, sed solum per illam creditur de Deo aliquod prædicatum secundarium, ut esse justificatorem, quod in assertionem sequenti magis explicabitur.

5. *Tertia assertio communis.* — Dico ergo tertio: Deus, secundum absolutam rationem Deitatis et essentiæ suæ, est primum objectum fidei. Hæc, ut existimo, est communis sententia Theologorum, divi Thomæ hic, et 1 p., q. 1, art. 7, et q. 14 de Verit., art. 8, et in 3, dist. 24, art. 1; et idem tenet Scotus dist. 23, quæst. unic.; Durandus, dist. 24, quæst. 1; Capreolus, quæst. 4 Prolog., art. 2; Albertus et alii, in 3, distinct. 23; idem sentit Marsil., in 1, q. 2, ubi refert varias opiniones; tenet etiam Henric., Quodlib. 12, q. 1; Alex. Alens. 3 p., q. 68, membr. 7, art. ult. Ut autem explicetur et probetur, oportet distinguere duplicem rationem formalem, prout communiter traditur in objectis scientiarum vel habituum: una est ratio formalis sub qua, et est illa, quæ movet ad cognitionem objecti, seu constituit illud in ratione cognoscibilis; alia est ratio, quæ primario intenditur, seu cognoscitur in subjecto. Hic ergo non loquimur de ratione sub qua, nam illa pertinet ad disputationem sequentem, sed de ratione quæ principaliter intenditur per fidem, et hoc modo dicimus Deum ipsum, quatenus Deus est, esse primum scopum fidei. Quod videtur satis probari ex illis verbis Pauli: *Accedentem ad Deum, oportet credere quia est*; nam quia esse Dei est ejus substantia et essentia, cognoscere Deum esse, idem est quod cognoscere Deum esse verum Deum, atque adeo habere veram divinitatem; ergo hoc est primum objectum quod fides intendit. Et ideo dicebat Christus, Joan. 14: *Creditis in Deum, et in me credite*; quia illud primum est fundamentum reliquorum; facit etiam illud Joan. 13: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te*; hæc ergo absoluta cognitio Dei est intenta per fidem. Item illa est primum et essen-

tiale objectum beatitudinis nostræ ac visionis Dei; ergo et fidei: tum quia fidei succedit visio, ut dixi; tum etiam quia fides et visio habent idem objectum primum, variata ratione clari et obscuri. Denique, quidquid per fidem revelatur, ad hoc ordinatur, ut Deus, secundum se et secundum absolutam rationem suam, perfectius cognoscatur, juxta capacitatem præsentis status; ergo Deus, secundum prædictam absolutam rationem Deitatis, est fidei subjectum.

6. *Contra hanc vero assertionem sentiunt Arimin., Argent. et alii. — Calvinii reprehensio. — Utrique refelluntur.* — Contra hanc vero assertionem tenuerunt multi Theologi, asserentes Deum, sub ratione Salvatoris aut glorificatoris, esse subjectum fidei, quod sentit Gregorius, quæst. 4 Prolog., et Argent. Ægyd., et alii ibi, loquentes de subjecto Theologiæ, ut in principio 1 partis latius tractatur. Et fundantur, quia omnia, quæ revelantur per fidem, ordinantur ad hominum salutem et gloriam, juxta illud Joan. 20: *Hæc scripta sunt ut credatis, et credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Unde etiam Calvinus reprehendit Scholasticos, eo quod Deum, ut Deum, dicant esse primum subjectum fidei, et non etiam Deum ut hominem, seu Christum, cum fides Christi potissimum postuletur in Evangelio, et salus nostra illi tribuatur. Sed hæc sententiæ non habent solidum fundamentum. Oportet enim distinguere duos ordines prædicatorum, seu perfectionum, quæ de Deo cognoscuntur: quædam enim sunt omnino necessaria, et intrinseca Deo, ut esse unum, trinum, bonum; et alia sunt contingentia, seu libera, et aliquo modo extrinseca Deo, ut esse actu creatorem, justificatorem, etc. Quamvis ergo fides Deum cognoscat ut subjectum cui hæc omnia conveniunt, quia omnia hæc de illo credit, nihilominus certum est, prædicata primi ordinis esse priora, et primario intenta per fidem; nam omnia alia ordinantur ad manifestationem istorum attributorum Dei; creat enim Deus ut cognoscatur omnipotens, et sic de aliis. Igitur non potest esse Deus subjectum fidei sub ratione aliqua, vel denominatione extrinseca, seu contingente, quales sunt salvatoris, vel glorificatoris, etc. Nec refert quod fides ordinetur ad nostram salutem et gloriam, quia hæc ipsa nostra salus et gloria ordinatur ad gloriam ipsius Dei, et manifestationem naturæ illius, sicut etiam charitas ordinatur ad nostram salutem, et nihilominus objectum ejus est Deus secundum

se, et secundum absolutam bonitatem quam in se habet, et hoc generaliter convenit virtuti Theologiæ, unicuique secundum rationem suam. Reprehensio autem Calvinii aut vana est, aut mendax: si enim dicat Theologos omittere Christum omnino in assignando objecto materiali fidei, falsissimum dicit, ut ex dicendis constabit; si vero reprehendit, quia non primo loco, sed in secundo illum ponunt, loquitur contra eundem Christum, dicentem: *Creditis in Deum, et in me credite;* et alibi: *Hæc est vita æterna ut cognoscant te, et quem misisti Jesum Christum;* et idem ordo servatur in symbolis fidei, nam prius docentur quæ ad divinitatem pertinent, deinde quæ ad humanitatem, ideoque merito dicit D. Thomas 2. 2, q. 176, art. 6, in duobus principaliter consistere fidem: primo in Dei cognitione, et deinde in fide Incarnationis.

7. *Dubium ex D. Thomæ littera. — Resolvitur. — Satisfit litteræ D. Thomæ.* — Sed quæret aliquis, cum multa sint attributa divina quæ necessario Deo conveniunt, an Deus subjiciatur fidei secundum aliquod determinatum attributum, vel secundum totam collectionem eorum. Et ratio dubitandi esse potest, quia D. Thomas hic, articulo primo, dixit Deum sub ratione primæ veritatis esse objectum formale fidei, et videtur loqui non tantum de ratione formali sub qua, sed etiam de ratione quæ primario cognoscitur; esse autem primam veritatem est quoddam particulare attributum Dei. Respondeo Deum non esse objectum fidei primum secundum aliquod speciale attributum, quod a nobis concipiatur per modum proprietatis, seu alicujus virtutis Dei, sed secundum absolutam rationem Deitatis, in qua confuse seu quasi radicaliter, nostro modo concipiendi, omnia attributa includuntur. Ita sumitur ex citatis auctoribus, et testimoniis Scripturæ adductis: et ratio est, quia fides primario intendit cognitionem veri Dei per essentiam; essentia autem Dei includit essentialiter attributa omnia, et ideo fides per se primo non tendit in aliquod speciale attributum, sed in Deitatem ut sic. Quod si nostro modo concipiendi intelligatur substantia Dei sub absoluto conceptu essentiali, et alia attributa ut proprietates consequentes secundum rationem, sic Deus, secundum rationem essentiali suæ, est primum objectum, juxta illud: *Accedentem ad Deum oportet credere quia est;* nam, ut dixi, ipsum esse Dei concipitur quasi prima essen-

tia Dei, quia est ipsum esse per essentiam, juxta illud: *Ego sum qui sum.* Neque repugnat dictum divi Thomæ supra citatum; distinguenda est enim duplex veritas in Deo, scilicet in essendo et in dicendo, de qua distinctione plura in capite sequenti. Prior veritas non est proprie speciale attributum Dei, sed est veritas transcendentalis, quæ nihil addit naturæ rei, et ita vera Deitas nihil aliud dicit quam Deitatem ipsam, et de hac veritate intelligendum est cum dicitur Deus, ut prima veritas, esse primum objectum materiale fidei, quod perinde est ac dicere Deum, secundum veram Deitatem, atque adeo secundum essentiam suam, esse tale objectum. Altera autem veritas est speciale attributum, et pertinet primario ad objectum formale, ut infra dicemus; quatenus vero est etiam res credita, non est proprie objectum primum secundum rationem, sed post Deitatem, ut sic, quamvis fortasse, respectu aliorum attributorum, habeat quamdam prioritatem secundum rationem, ut statim attingam, et latius disputatione sequenti.

8. *Quarta assertio in duplici sensu procedens. — Discrimen fidei humanæ et divinæ.* — Quarto, dicendum est inter objecta materialia fidei, Deum esse maxime necessarium et inseparabile a revelatione fidei. Hoc potest dupliciter intelligi: uno modo, de necessitate ad finem revelantis, et ad cultum et honorem ejus, atque etiam ad salutem eorum quibus fit revelatio; et in hoc sensu est res clara, quia nisi Deus de seipso loqueretur hominibus, nec posset ab eis digne coli, juxta illud ad Rom. 10: *Quomodo invocabunt in quem non crediderunt?* Neque etiam possent salvari, cum salus hominis in Deo posita sit, et sine fide Dei non possit homo placere Deo, ad Hebr. 11. Alio modo intelligi potest assertio posita de necessitate intrinseca et essentiali ipsius habitus fidei, et in hoc etiam sensu conclusionem intelligo. Ratio autem est, quia nihil est credibile per fidem nisi sub testimonio divino, ut nunc suppono; quisquis ergo credit aliquid per fidem infusam, credit illud esse revelatum a Deo, et testimonium Dei esse infallibile; ergo impossibile est credere aliquid fide divina, quod non sit Deus, quin supponatur aliquid creditum de ipso Deo, quod, ut minimum, esse debet, Deum esse, et esse veracem in his quæ testificatur; sic ergo Deus, ut objectum materiale, seu cognitum, habet necessariam connexionem cum fide, quam non habent alia objecta; nam posset Deus

multa revelare de seipso, et nihil de creaturis. Et in hoc est notanda differentia inter fidem humanam et divinam; nam per fidem, per quam credimus alicui homini, non oportet credere aliquid de ipsomet loquente; nam ipsum esse et loqui non credimus, sed videmus; esse autem veracem, seu dignum fide, licet fortasse non videamus, tamen etiam id non credimus ex testimonio ejus, sed aliunde supponimus cognitum saltem per conjecturas. In divina autem fide non ita est, quia non potest Deus per hanc fidem aliquid nobis revelare, quin aliquo modo revelet seipsum, quia non videmus eum loquentem aut existentem, sed credimus, nec per alias conjecturas aut rationes solas credimus illum esse veracem, sed eadem fide dicente nobis: *Est autem Deus verax.* Dices: esto hoc verum sit in viatoribus, tamen in beatis videntibus Deum, posset contingere Deum illis testificare aliquid extra se, et a Beatis non visum, etiam in Verbo, et ita posset dari revelatio fidei de re creata, et non de Deo, quia jam videtur; atque ita videtur sensisse Scotus in 3, d. 30. Sed hoc attingit quæstionem, an in Beatis possit esse fides? quam infra tractabo; nunc breviter dico revelationem illam, si aliquo modo fundetur in visione Dei loquentis, non pertinere ad fidem infusam, sed esse cognitionem et lumen alterius rationis, et ideo nihil ob stare conclusioni positæ.

SECTIO II.

Utrum Deus sit adæquatum subjectum materiale fidei, vel quod illud sit.

1. *Prima assertio contra quam militat dictum Paludani. — Illud dictum videtur fidei repugnans.* — Primo, certum esse debet non solum Deum, sed etiam res creatas esse subjectum materiale fidei, quia de creaturis multa per fidem creduntur. Unde miror valde quomodo Paludanus in 3, dist. 24, q. 1, concl. 2, dixerit nullam esse propositionem creditam per fidem infusam, cujus subjectum sit creatura, quantumvis prædicatum sit, non Deus. Ex qua positione aperte sequitur, contra nostram assertionem, nihil creatum esse subjectum fidei; nam, ut supra declaravi, illud dicitur subjectum fidei, de quo aliquid prædicatur, quod fide infusa creditur; si ergo propositiones de subjecto creato non creduntur fide infusa, nullum est subjectum creatum fidei. Verumtamen positio illa non

solum improbabilis, sed etiam fidei contraria aperte videtur, nam hæc propositio: *Abraham genuit Isaac*, fide infusa credenda est, cum sit expressa in Scriptura; et similiter hæc: *Beata Maria perpetuo fuit Virgo*; et similes, in quibus subjecta creata sunt; non potest ergo dubitari de assertionem posita.

2. *Secunda assertio.* — Secundo ergo dicendum est Deum non esse adæquatum subjectum, et ut sic dicam, directum fidei, sed hoc esse quodlibet ens revelabile a Deo obscura revelatione. Ita sumitur ex D. Thoma hic, art. 1, et dicta quæst. 13 de Verit., art. 8; docet Scotus, in 3, dist. 23, q. unica; ibi Gabriel et alii communiter, partim ibi, partim dist. 14; et Anton., 3 p., tit. 8, c. 4; et Abulens., in cap. 22 Matth., q. 301. Et probatur facile, quia imprimis, ut aliquid comprehendatur sub objecto fidei, necesse est ut de illo possit aliquid per fidem credi, quia illud solum continetur sub materia, seu subjecto habitus, circa quod potest habitus operari; non potest autem operari fides nisi circa subjectum revelatum a Deo, ut constabit ex dicendis infra de ratione formali objecti fidei; ergo, ut aliquod contineatur sub objecto fidei, necesse est ut sit a Deo revelabile. Et ideo mendacium, quatenus tale est, non potest esse objectum fidei, quia non est a Deo revelabile; dico autem quatenus tale est, id est quatenus continet falsitatem quasi in actu exercito, ut sic dicam; nam si sumatur mendacium quatenus de illo aliquid vere affirmari potest, sic etiam potest inter subjecta fidei comprehendere; hæc enim propositio: *Mendacium est peccatum*, de fide est; sed hoc ipsum est revelabile a Deo; hoc ergo imprimis necessarium est. Quod autem hoc sufficiat, probatur contraria ratione; nam omnis materia, quæ informari potest a formali ratione objectiva alicujus habitus, pertinet ad materiale objectum ejus, et sub adæquato objecto comprehenditur; sed quicquid potest revelari a Deo, potest informari testimonio divino, quod est objectum formale fidei; ergo totum hoc comprehenditur sub adæquato subjecto fidei; constat autem non solum Deum, sed etiam multas res creatas revelari a Deo; ergo non solum Deus est adæquatum objectum directum fidei; ergo nullum aliud assignari potest nisi ens revelabile, revelatione utique obscura et accommodata fidei; non enim potest alia ratio communis his omnibus subjectis assignari.

3. *Prima objectio.* — *Solutio.* — Dices: fides

non potest versari circa omne revelabile; ergo non est illud adæquatum objectum, quia hujusmodi objectum convertitur cum habitu. Antecedens patet, quia fides non potest credere nisi quod revelatum est; multa autem sunt revelabilia quæ non sunt revelata; tum etiam quia revelabilia sunt infinita, fides autem non potest circa infinita versari. Respondetur aliud esse loqui de aptitudine, aliud de actu. Verum est fidem non posse actum elicere seu exercere, nisi circa ea quæ revelata sunt; tamen ipsum lumen fidei de se aptum est ad assentiendum cuicumque revelabili, si de facto reveletur, et hoc modo dicimus ens revelabile esse adæquatum objectum, et loquimur magis de revelabili quam de revelato, ne omnino excludere videamur ea quæ revelata non sunt, et ut naturam ac vim fidei magis explicemus. Atque eodem modo dicendum est quod, licet fides actu semper versetur circa finita, de se extendi potest ad infinita syncategorematicè, ut aiunt, quia hoc non excedit virtutem potentiæ aut habitus finiti, ut bene Scotus supra, et D. Thomas, d. art. 8 de Verit., ad ult.

4. *Secunda objectio.* — *Respondetur ad objectionem.* — Ulterius vero objici potest, quia non omnia quæ revelantur per fidem, sunt æque credibilia; ergo non omnia directe continentur sub adæquato objecto materiali fidei. Antecedens patet, quia non omnia sunt æque vera, nam divina veriora sunt quam creata, cum sint magis necessaria et magis entia. Confirmatur primo, quia, respectu charitatis, Deus et creatura non æque comprehenduntur sub objecto ejus; ergo nec respectu fidei. Denique D. Thomas, supra, dicit per accidens pertinere ad fidem omnia quæ sunt extra Deum; ergo signum est non pertinere ad directum objectum ejus, sicut quod tantum est per accidens visibile, non est directum objectum visus. Ad argumentum respondetur negando assumptum. Imo inde confirmatur assertio, quia veritates fidei de subjecto creato non minus certæ sunt, quam de subjecto increato; tam certa enim est hæc propositio: *Beatissima Virgo est mater Dei*, sicut hæc: *Deus est trinus et unus*; quia utraque æque participat rationem formalem fidei, quæ est dici a Deo, et Deus æque verax et infallibilis est in minimis, sicut in magnis: totam enim suam veritatem et auctoritatem amitteret, si vel in re minima falsum dicere posset; et ideo non minus est hæreticus, et amittit totam fidem, qui unam ex illis veritatibus ne-

gat, quam qui aliam. Falsum est ergo illud antecedens; probatio autem ejus laborat in æquivoco; aliud est enim loqui de veritate rei secundum se, et cognitione ejus per intrinseca principia, aliud vero de veritate in esse credibilis, quæ in testimonio extrinseco fundatur. In priori ergo veritate invenitur inæqualitas inter creatum et increatum objectum; hæc vero nihil refert ad fidem, ut sic, sed credibilitas, quæ oritur ex testimonio; hæc enim æqualis est in rebus de se inæqualibus; quia testimonium idem est, et æque informat rem testificatam, ut sic dicam. Et inde patet responsio ad primam confirmationem; nam in charitate bonitas divina extrinsece participatur a creatura, et ideo non est æqualiter in illa et in Deo, et propterea non æqualiter amantur per charitatem creatura et Deus; revelatio autem, seu testimonium Dei extrinsece informat res credibiles, et ideo æqualiter cadere potest in objecta creata et increata; quæ doctrina sumpta est ex D. Thoma, in 3, distinct. 29, quæst. 1, art. 2, ad 1. Ad alteram confirmationem respondetur divum Thomam late usum esse illa particula, *Per accidens*, ut significet idem quod per aliud, seu ratione alterius, aut secundario; loquendo autem in ratione objecti credibilis, tam per se creditur creatum subjectum, sicut increatum, si de illo aliquid in se et proprie revelatum est.

5. *Tertia assertio bipartita.* — Dico tertio: Deus dici potest aliquo modo objectum adæquatum fidei directum aut indirectum, seu partim in recto, partim in obliquo. Prior pars per se nota est: nam Deus per fidem creditur, imo maxime et principaliter, ut constat ex sectione præcedente. Posterior vero pars sumitur ex divo Thoma hic, art. 1, ubi comparat fidem scientiæ medicinæ, quæ habens pro objecto sanitatem, tractat de reliquis quatenus ad sanitatem conducunt: ita (inquit) fides credit vel Deum, vel quæ ad Deum conferunt; idem habet in d. art. 8 de Verit., in solutionibus argumentorum; idem sentit 1 part. D. Thomas, quæst. 1, art. 7, de objecto Theologiæ, de quo diximus eandem esse rationem; et in eodem sensu Theologi communiter, tam in Prolog. Sentent., quam in 3, distinct. 23 et 24, docent Deum esse objectum attributionis fidei vel Theologiæ; dicitur enim attributionis objectum, ad quod referuntur omnia, quæ sub habitu cadunt. Unde sumitur ratio assertionis, quia omnia, quæ creduntur per fidem, ordinantur ad Deum,

sicut etiam in præcedenti sectione dictum est; ergo omnia creduntur tanquam aliquo modo divina, seu pertinentia ad Deum; ergo in omni objecto, de quo aliquid fides credit, includitur aliquo modo Deus; sic ergo est objectum fidei adæquatum in recto vel in obliquo, quod etiam potest inductione confirmari: nam in mysteriis divinitatis res est clara; mysteria autem Incarnationis omnia versantur circa Deum; Angeli autem et homines sunt ad imaginem Dei, et templum ejus, et ab illo manant, et ad illum tendunt, et his titulis sub fidem cadunt; et idem est de reliquis.

6. *Dubium.* — *Resolvitur.* — Dices: peccata nec continentur in Deo, quia non sunt opera ejus, neque ad Deum referuntur, ut constat, et nihilominus pertinent ad subjectum materiale fidei; multa enim sunt quæ de peccatis per fidem creduntur; ergo respectu illorum non potest Deus dici objectum adæquatum fidei, etiam in obliquo. Respondeo, sicut peccata cadunt sub divinam scientiam, ita posse contineri sub objecto fidei; divina autem scientia habet pro objecto adæquato aliquo modo suam essentiam, et nihilominus per eam cognoscit peccata, ut contraria bonitati suæ, et ita per bonum dicitur Deus cognoscere malum; ita ergo fides revelat peccata quatenus sunt aversiones a Deo, et ita etiam respectu illorum Deus est objectum in aliquo, non quia Deus sit finis ad quem ordinantur peccata, sed quia est finis a quo avertunt, et consequenter, quia a Deo judicantur, et ad supplicium ordinantur, per quod divina justitia manifestatur.

7. *Suborta quæstiuncula.* — *Quorundam responsio et ratio.* — *Vera responsio.* — Sed quæret aliquis an hic modus relationis ad Deum sit ita essentialis fidei, ut sit inseparabilis ab ipsa, ita ut repugnet aliquid credi vero assensu fidei infusæ, et non ordinari ad Deum, etiam ut creditum per fidem, et ut supernaturalem finem; quidam enim ita sentiunt; et ratio esse potest, quia fides essentialiter est virtus infusa, unde natura sua et ab intrinseco ordinatur ad supernaturalem finem; ergo est illi essentialis ut omnia, quæ per illam creduntur, ordinentur ad eundem finem; ergo, ratione hujus habitudinis, est essentialis huic virtuti habere Deum pro adæquato objecto, dicto modo. Item quia hoc videtur essentialis virtuti Theologiæ, ut sic, ut in aliis ostendi potest; fides autem est virtus Theologica; ergo. Nihilominus respondeo,

non esse hoc essenziale fidei secundum actualem ordinationem omnium credibilium ad eum finem supernaturalem, sed sufficere aptitudinalem ordinem, seu innatam habitudinem, quam omnis creatura habet ad Deum. Explicatur breviter et probatur, nam potuisset Deus ordinare hominem ad finem naturalem, ut in materia de Gratia ostensum est, et nihilominus posset revelari illi aliquid per fidem credendum, ut, verbi gratia, mundi creationem vel immortalitatem animæ; ergo in eo casu illæ res creatæ essent subjecta fidei, sine actuali habitudine ad eum finem supernaturalem, retenta solum aptitudinali. Quod enim quidam dicunt, in eo casu illam fidem non fuisse futuram supernaturalem, mihi verisimile non est, quia haberet eandem rationem formalem credendi, et consequenter eandem certitudinem, quæ sine auxilio fidei infusæ haberi non potest. Unde ratio a priori est, quia essentia virtutis sumitur ex motivo seu objecto formali, unde ex parte materiæ solum postulatur essentialiter, ut sub ratione formali objectiva sufficienter contineatur; ordo autem unius materiæ partialis ad aliam non est ita essentialis, nisi quatenus conducit, vel necessarius est ad participationem objecti formalis. Ad rationem autem in contrarium respondetur, ad virtutem infusam et ad actum supernaturalem ejus, satis esse ut ratio sub qua virtus tendit, supernaturalis sit. Ad rationem autem virtutis Theologicæ, satis esset ut objectum principale, quod per ipsam immediate attingitur, sit Deus; et hoc habet fides ex natura sua. Unde etiam dici potest esse connaturale fidei, ut omnia credibilia per ipsam ordinentur ad Deum, ut sensit divus Thomas, dict. quæst. 14 de Veritat., artic. 8, ad 18, et suadet ratio facta; non tamen potest dici essenziale secundum actualem ordinationem, cum hæc pendeat ex libera Dei voluntate.

SECTIO III.

An objectum quod immediate creditur per fidem complexum sit, et quotuplex?

1. *Prima assertio.* — *Explicatur et probatur.* — Primo, certum est objectum, quod fides immediate credit, esse aliquid complexum; est enim veritas catholica, cui, componendo vel dividendo, intellectus noster præbet assensum. Ita D. Thomas hic, artic. 2, et reliqui scholastici, in 3, distinct. 23 et

24, qui variis distinctionibus utuntur ad rem hanc explicandam; sed non est necesse in re clara immorari. Dicendum est ergo complexionem, de qua tractamus, formaliter et proprie esse in conceptionibus formalibus mentis, et inde participari a signis vocum vel scripturarum, quibus illi conceptus exprimentur; rebus autem seu subjectis solum tribui per denominationem extrinsecam a conceptibus mentis; quia ergo nos non credimus per fidem, nisi per conceptus complexos componendo et dividendo, ideo fides dicitur immediate versari circa objectum complexum. Et ideo D. Thomas, in dicto artic. 2, dixit res seu veritates creditas, prout in se sunt, simplices esse; prout autem sunt in nobis per fidem, esse complexas, utique denominatione ab actibus nostris. Quod autem dicit hujusmodi res in se simplices esse, non est intelligendum universaliter de simplicitate, quæ excludat omnem compositionem; hoc enim proprium est earum veritatum quæ ad divinitatem pertinent; nam huic complexioni: Deus est trinus et unus, res simplicissima secundum se correspondet; at vero veritates fidei, quæ aliquid creatum continent, compositionem realem admittunt in ipso objecto; dicitur tamen simplex, ut opponitur compositioni mentis. Unde etiam obiter notari potest hanc complexionem accidere fidei et objecto ejus, prout in nobis est, nam in angelis sine illa inveniri potest.

2. *Secunda assertio.* — *Triplicis fidei distinctio hæreticorum.* — *Impugnatur ex Scriptura.* — Secundo, dicendum est veritates complexas fidei varias esse, ex omnibus tamen conflare unum objectum unius fidei, quia omnes conveniunt in eadem re credibili. Hæc assertio partim ponitur ad explicandam complexionem hujus objecti, partim propter hæreticos hujus temporis; illi enim tres distinguunt fides, quas vocant historicam, miraculorum et promissionum; et hanc tertiam in duas subdistingunt, scilicet, in generalem, quæ est de universalibus promissionibus, ut: *Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit;* et specialem, qua unusquisque justus, ut talis sit, formaliter credere debet sibi esse remissa peccata, et consecuturum esse gloriam infallibiliter, et hanc ultimam vocant fidem justificantem; sed præter hunc ultimum errorem de hac fide speciali, qui impugnatus est in materia de Gratia, lib. 8, cap. 16, errant præterea multiplicando fides, cum Paulus dicat: *Unus Dominus, una fides,* ad Ephes. 4;

et 2 ad Corinth. 4: *Habentes eundem spiritum fidei;* unde ad Hebr. 11, eidem fidei, quam dixerat esse *argumentum non apparentium*, tribuit omnia illa munera; nam dum ait: *Fide intelligimus aptata esse secula verbo Dei,* fidem historiæ ponit; dum vero ait Abraham et Sara per fidem habuisse filium, aperte ponit fidem promissionis dicens: *Quoniam fidem credidit eum, qui repromiserat;* quod autem subdit de filiis Israel: *Fide transierunt mare Rubrum,* ad fidem miraculorum pertinet; et infra omnia complectitur, dicens: *Fide vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt repromissiones;* quamvis ergo verum sit materiam fidei illa tria comprehendere, tamen de omnibus eadem est fides, et inter illa solum est materialis diversitas.

3. *Ex ratione.* — Accedit præterea, quod hæc ipsa materialis (ut sic dicam) multiplicatio objectorum fidei non recte neque sufficienter illo modo explicatur; nam Deum esse, et esse trinum, et similia dogmata, neque ad historiam, neque ad promissiones, neque ad miracula pertinent. Quod si velint ea sub historia comprehendere, etiam fides promissionum ad historiam spectat; nam quod Deus promiserit hoc vel illud, historia quædam est, quam fides credit; quod autem impleturus sit quod promisit, pertinet ad dogma fidei, quo credimus Deum esse veracem et fidelem¹. Et fere idem est de fide miraculorum, quatenus catholica est, quia per illam credimus, et Deum posse facere miraculum, quia credimus esse omnipotentem; et facturum esse sicut promisit, si necessariæ conditiones concurrant. Non ergo oportet his distinctionibus uti, sed una est fides multa complectens dogmata, ut in assertione diximus, sub quibus verum est comprehendere historias et promissiones, et præterea veritates, quibus natura Dei nobis revelatur.

4. *Tertia assertio.* — *Objectionis cujusdam dilutio.* — Addendum vero ulterius est, objectum fidei non tantum complecti veritates necessarias, ut Deum esse, et similes, sed etiam contingentes, sive de præterito, sive de futuro, ut, Antichristus erit, vel, universale judicium erit; hoc constat ex divinis Scripturis: et ratio est, quia hæc omnia revelantur. Dices: fides debet esse certa; certitudo au-

¹ Consule dicta lib. 8 de Grat., cap. 16, et Maldon., Matth. 9, v. 2; Bellarm., libr. 2 de Justif., c. 5.

tem non potest esse, nisi de necessariis. Respondetur, sicut scientia Dei est certa, licet sit de contingentibus, quia attingit illa secundum statum præsentis et necessitatis, quæ omne quod est, necesse est esse, ita esse posse de contingentibus fidem certam, quia attingit illa ut sunt sub revelatione divina, quæ manat a scientia Dei.

5. *Quarta assertio.* — Denique comprehendit hoc objectum non tantum supernaturales veritates, sed etiam naturales multas, id est, quæ possent lumine naturæ cognosci. Utrumque est manifestum ex Scripturis, et ex usu: ratio vero est, quia priores veritates non possunt nisi per revelationem cognosci, juxta illud Matth. 16: *Caro et sanguis non revelavit tibi,* et similia; posteriores vero, licet aliquo modo cognoscantur naturali lumine, teste Paulo, ad Rom. 2, tamen a paucis cognoscuntur; et ideo eorum fides necessaria fuit pro hominum multitudine; imo etiam pro sapientibus, ut firmius et certius illa tenerent, quod necessarium etiam fuit ut possent reliqua omnia firmiter credere, sicut in posterioribus latius videbimus; et ita etiam constat in tota hac materia fidei non esse aliam convenientiam secundum quam constituere possit unum adæquatum objectum fidei, nisi quatenus tota illa substat, vel substare potest immediate revelationi divinæ, ratione cujus habet eandem rationem credibilis, et ita manet explicata et probata conclusio posita.

SECTIO IV.

Utrum inter objecta complexa seu veritates credendas sit aliquis ordo?

1. *Ratio dubitandi in hac questione.* — Cum dixerimus in præcedenti sectione, materiale objectum fidei plures veritates in se complecti, oportet exponere an inter se habeant aliquem ordinem prioris et posterioris; et ratio dubitandi esse potest, quia ubi est multitudo sine ordine, ibi est confusio, et ita non posset esse unitas per se in objecto fidei, ac subinde neque in ipsa fide, nisi inter objecta credibilia esset aliquis ordo. In contrarium vero est, quia ad hanc unitatem videtur sufficere ut hæc omnia credibilia habeant ordinem ad eandem rationem formalem, et in illa habeant unitatem.

2. *Duplex ordo inter credibilia in esse rei et in esse credibilis.* — *Ordo in esse rei, tum in existendo.* — *Tum dignitatis.* — Ad hoc igitur